

Cesta nahoru a dolů

Hérakleitos z Efezu prý kdysi prohlásil (zl. B 60 z Hippolyta), že „cesta nahoru a dolů je táž“ (0170, s. 48). To však platí jen pro „cestu“ chápanou jako cosi nehybného, co samo necestuje, ale po čem je možno cestovat, jít. V tomto prvním smyslu to platí také pro cestu mezi dvěma místy: „cesta tam a zpátky je táž“. Cesta totiž vede tam i zpráky, tj. je možno po ní jít oběma směry. Ovšem v případě, že nejde jen o směr (tam či zpět), nýbrž o to, půjdeme-li kupředu a výš anebo dozadu a níž (což však může být také kupředu a níž), je tu zřetelný rozdíl. Nejde přece jen o to, vede-li cestu do kopce nebo s kopce dolů, nýbrž je tu i hodnocení: jít nahoru znamená dosahovat vyšší úrovně, zatímco jít dolů znamená upadat do horší úrovně. Pokud tedy rozumíme slovům „nahoru“ a „dolů“ (eventuálně „nahoře“ a „dole“) ve smyslu rozdílu hodnot, pak „cesta nahoru a dolů“ táž není, ale jsou to cesty opačné, a to nejen opačným směrem, a opačné v tom, zda jdeme k něčemu lepšímu, nebo zda naopak jde k něčemu horšímu. A v takovém případě neplatí ani to, že cesta oběma směry prochází (musí procházet resp. nás vést) po stejných místech, ale může jít vskutku o cestu různými místy, kolem různých skutečností (které bývají „při cestě“), dokonce různou krajinou. Směr „tam“ nebo „zpět“ může být podle okolností správný i nesprávný, a to podle toho, co je naším cílem, kam se chceme dostat z jednoho místa na to druhé. Naproti tomu „cesta nahoru“ je – pro život a z hlediska života – dobrá, zatímco „cesta dolů“ je z hlediska života nedobrá a nežádoucí. Tak např. získávání zkušeností nebo poznatků či dovedností může probíhat zcela odlišně od možných ztrát zkušeností nebo poznatků či dovedností – cesta nahoru bývá proto také pomalejší a hlavně náročnější, zatímco cesta dolů může být rychlá a svým úsilím ji můžeme leda zpomalovat a brzdit. Když jde život dobře kupředu a výš, je to správné, neboť to je právě cílem života; když život upadá, když ztrácí síly i odvalu, je to nesprávné, nemá to tak být; a pokud proti tomu nelze nic udělat, je možno se s tím smířit, ale nelze to vítat.

(Písek, 150228-2.)